

MITÄ MAAHANMUUTTO MAKSAA?

Katsaus maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksiin

Simo Grönroos

Tiivistelmä

- Maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksista on olemassa kotimaisia tutkimuksia
- Eri maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutuksilla on suuria eroja
- Humanitaarisen maahanmuuton vaikutus Suomen julkiselle taloudelle on erittäin negatiivinen – humanitaariset maahanmuuttajat saavat tulonsiirtoja ja käyttävät julkisia palveluita keskimäärin huomattavasti enemmän kuin maksavat veroja
- Humanitaaristen maahanmuuttajien keskimääräinen julkisen talouden vaikutus ei nouse lähelle kantaväestön tasoa edes pitkien maassaoloaikojen jälkeen.
- Edes työllistyminen ei ole tae positiiviselle julkisen talouden vaikutukselle, sillä matalapalkka-aloilla työskentelevät saavat usein enemmän tulonsiirtoja ja käyttävät julkisia palveluita kuin maksavat veroja
- Humanitaarisen maahanmuuton negatiivisiin kustannuksiin tulee varautua julkisen talouden tilinpidossa tai humanitaariselle auttamiselle tulee kehittää humanitaarisesta maahanmuutosta poikkeavia uusia vaihtoehtoja

Johdanto

Sipilän hallitus on hallitusohjelmassaan luvannut laatia riippumattoman selvityksen maahanmuuton kustannuksista. Jo olemassa olevan tutkimustiedon valossa tiedämme paljon maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksista sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Koska hallituksen lupaama selvitys ei ole vielä valmistunut, on Suomen Perusta laatinut tämän katsauksen, jossa keskitytään etenkin humanitaarisen maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksiin.

Suomen Perusta -ajatuspaja on tutkinut maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksia vuonna 2015 julkaisemassaan tutkimuksessa *Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: osa 1 – toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot*. Ajatuspajalla on työn alla tutkimuksen jatko-osa, jossa selvitetään sekä kantaväestön että eri maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutuksia koko elinkaaren ajalta.

Tässä katsauksessa on kerätty yhteen Suomen Perustan sekä muiden tutkimuslaitosten aihetta käsittelevien tutkimusten oleellisimpia havaintoja.

Maahanmuuton vaikutus huoltosuhteelle - taloudelliselle vai väestölliselle?

Puhuttaessa väestön ikääntymisestä ja maahanmuutosta käytetään usein termiä ”huoltosuhde”. Termin käyttö johtaa usein sekaannuksiin, sillä väestöllinen ja taloudellinen huoltosuhde ovat eri asioita.

Kun puhutaan, että maahanmuutto parantaa huoltosuhdetta, niin ollaan usein oikeassa, mikäli tällöin tarkoitetaan väestöllistä huoltosuhdetta. Mikäli maahanmuuttaja on työiässä oleva ihminen, hän parantaa väestöllistä huoltosuhdetta lisäämällä työikäisten määrää verrattuna lasten ja vanhusten määrään. Toisaalta on huomioitava, että myös joillain maahanmuuttajaryhmillä väestöllinen huoltosuhde voi olla negatiivinen, mikä johtuu usein ryhmän jäsenten suurista lapsimääristä.

Huoltosuhteen voi määritellä myös taloudellisena huoltosuhteena, joka saadaan laskemalla kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohden. Humanitaarinen maahanmuutto heikentää yleensä tällä tavalla laskettua huoltosuhdetta, mikä johtuu muuttajien usein heikosta työllistymisestä.

Väestöllistä ja taloudellista huoltosuhdetta tarkempi tapa mitata eri maahanmuuttajaryhmien vaikutusta Suomen julkiselle taloudelle on verrata maahanmuuttajaryhmän maksamia veroja ryhmän käyttämiin palveluihin ja saamiin tulonsiirtoihin.

Maahanmuuton vaikutukset Suomen julkiselle taloudelle

Maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksia käsittelevissä tutkimuksissa maahanmuuttajaryhmien julkisen

talouden vaikutukset saadaan selville vähentämällä ryhmän maksamista veroista saadut tulonsiirrot ja julkisten palveluiden käytöstä aiheutuneet euromääräiset menot.

Niin sanotuissa *staattisissa* malleissa esitetään, mikä on kunkin maahanmuuttajaryhmän julkisen talouden nettovaikutus esimerkiksi kalenterivuoden aikana. Niin sanotuissa *elinkaarimalleissa* taas lasketaan, mikä on tietyn maahanmuuttajaryhmän edustajan oletettu nettovaikutus julkiselle taloudelle koko tämän eliniän ajalta. Tällöin huomioon otetaan tekijöitä kuten tulojen ja menojen vaihtelu elämän eri vaiheissa, elinajanodote ja poismuuton todennäköisyys.

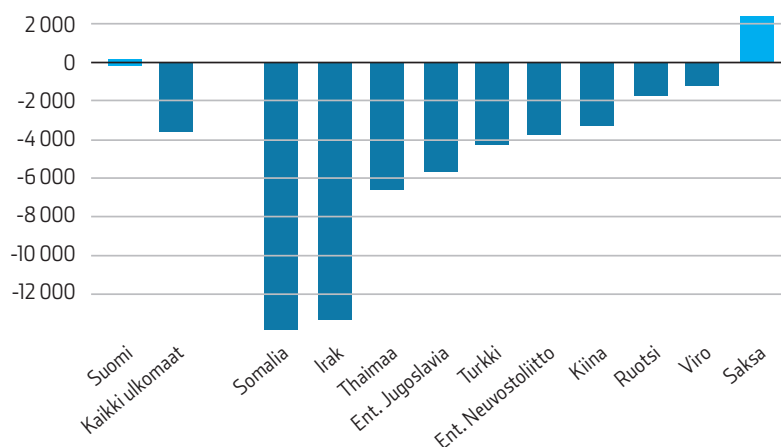
Suomessa julkiset tilastot ihmisten käyttämistä palveluista, saamista tulonsiirroista ja maksamista veroista ovat tarkkuudessaan maailman huippuluokkaa. Tämä mahdollistaa aiheen hyvinkin tarkan tutkimisen.

Toistaiseksi laajin suomalainen maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksia käsittelevä tutkimus on Samuli Salmisen toteuttama tutkimus *Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: osa 1 – toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot*. Tässä Suomen Perusta -ajatuspajan vuonna 2015 julkaisemassa tutkimuksessa tuodaan esiin suurimpien maahanmuuttajaryhmien vuositasolla julkiselle taloudelle aiheuttamat nettovaikutukset.

Tutkimuksessa esitetään henkilötason rekisteriaineistoihin perustuen maksetut verot, saadut tulonsiirrot ja käytetyt julkiset palvelut sekä näiden summana saatavat julkisen talouden nettovaikutukset eri maahanmuuttajaryhmille. Maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutuksia on tarkasteltu tutkimuksessa vuosina 1995 – 2011.

Tutkimuksen keskeisiä johtopäätöksiä on se, että eri maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutukset eroavat suuresti toisistaan kaikkina tarkasteluvuosina.¹

Kuvio 1. Julkisen talouden nettovaikutukset.
Keskimäärin euroa per 20–62 -vuotias henkilö syntymämaan
mukaan vuonna 2011.

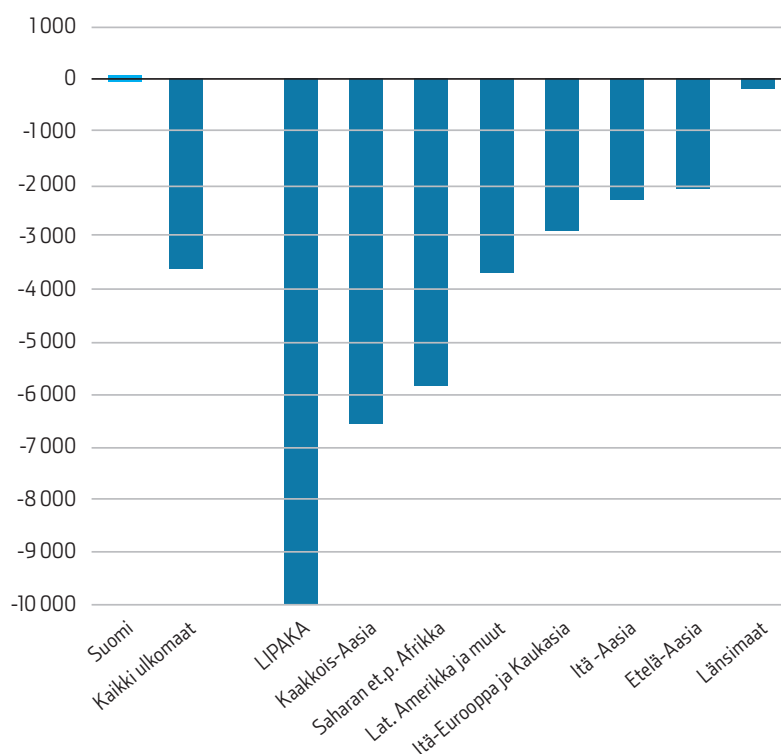
Lähde: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: osa 1 – toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot.
Suomen Perusta 2015.

Tutkimus osoittaa, että kymmenen suurimman maahanmuuttajaryhmä osalta ainoastaan saksalaisilla on positiivinen vaikutus Suomen julkiselle taloudelle. Tutkimuksen mukaan keskimääräinen työikäinen saksalainen maksaa vuodessa reilut 2000 euroa enemmän veroja kuin hän saa tulonsiirtoja ja käyttää julkisia palveluita. Keskimääräisen saksalaisen maahanmuuttajan julkisen

talouden nettovaikutus on siis positiivisempi kuin keskimääräisen työikäisen suomalaisen julkisen talouden nettovaikutus, mikä on noin +/-0 euroa vuodessa.

Laajempia alueita tarkasteltaessa positiivisin vaikutus Suomen julkiselle taloudelle aiheutuu länsimaista tulevista maahanmuuttajista, joiden keskimääräinen nettovaikutus on lähes sama kuin Suomessa syntyneiden.

Kuvio 2. Julkisen talouden nettovaikutukset.
Keskimäärin euroa per 20–62-vuotias henkilö syntymäalueen mukaan vuonna 2011.

Lähde: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: osa 1 – toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot. Suomen Perusta 2015.

Negatiivisimmat vaikutukset Suomen julkiselle taloudelle kymmenen suurimman maahanmuuttajaryhmän joukossa ovat tutkimuksen mukaan Somaliasta ja Irakista tulleilla muuttajilla. Näistä maista tulleiden työikäisten muuttajien Suomen julkiselle taloudelle henkeä kohden aiheuttama vuosittainen nettovaikutus on 13 – 14 000 euroa negatiivinen.

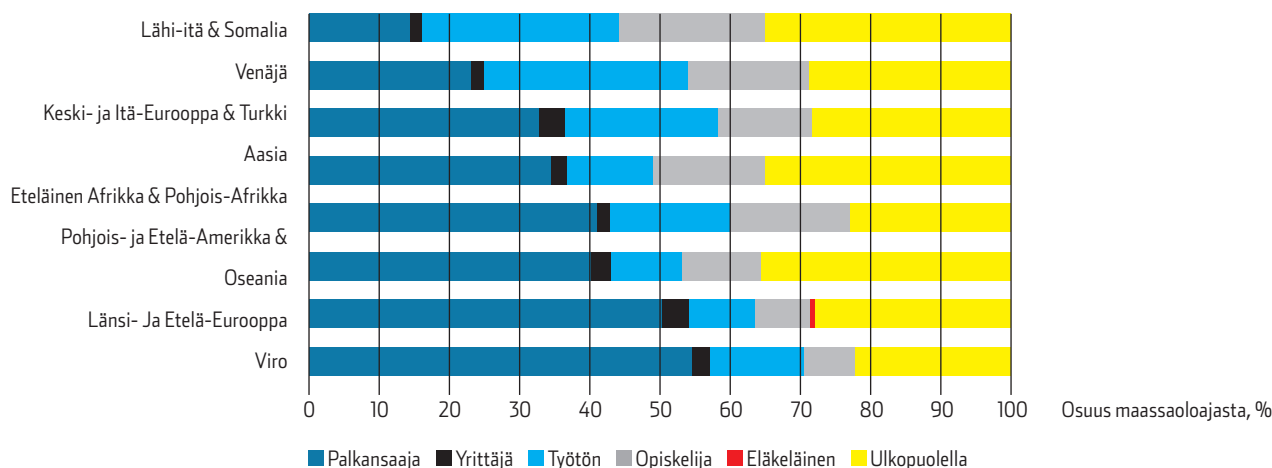
Maahanmuuttajien lähtöalueita tarkasteltaessa suurimmat nettokulut aiheutuvat Lähi-idän, Pohjois-Afri-

kan ja Keski-Aasia alueelta (LIPAKA) tulevista muuttajista. Keskimääräinen työikäinen kyseiseltä alueelta tulevan muuttajan vuosittainen nettovaikutus Suomen julkiselle taloudelle on -10 000 euroa.

Edellä esitetyt luvut ovat keskiarvoja koko työikäiselle väestölle, ja julkisen talouden vaikutus vaihtelee maassaoloajan mukaan. Julkisen talouden vaikutus tapahtuu jokaisena vuotena niin kauan, kuin maahanmuuttaja on Suomessa.

Maahanmuuttajat ja työllisyys - ryhmien työllisyysasteissa on suuria eroja

Kuvio 3. Työmarkkinatilat maaryhmän mukaan, kun henkilö ollut maassa neljä vuotta.

Lähde: Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista, PTT/Eläketurvakeskus 2016.

Eri maahanmuuttajaryhmien erilaiset julkisen talouden vaikutukset selittyvät merkittävältä osin ryhmien työllistymisen eroissa.

Maahanmuuttajien työllisyysaste on Suomessa noin 50 prosenttia, kun se koko väestön keskuudessa on hieman alle 70 prosenttia. Maahanmuuttajaryhmien työllisyysasteissa on lisäksi suuria eroja.

Siinä, missä esimerkiksi Lähi-idästä ja Somaliasta tulevat muuttajat ovat hyvin heikosti työllistyviä, on EU-maista tulevista muuttajista töissä suunnilleen yhtä suuri osa kuin koko Suomen väestöstä.

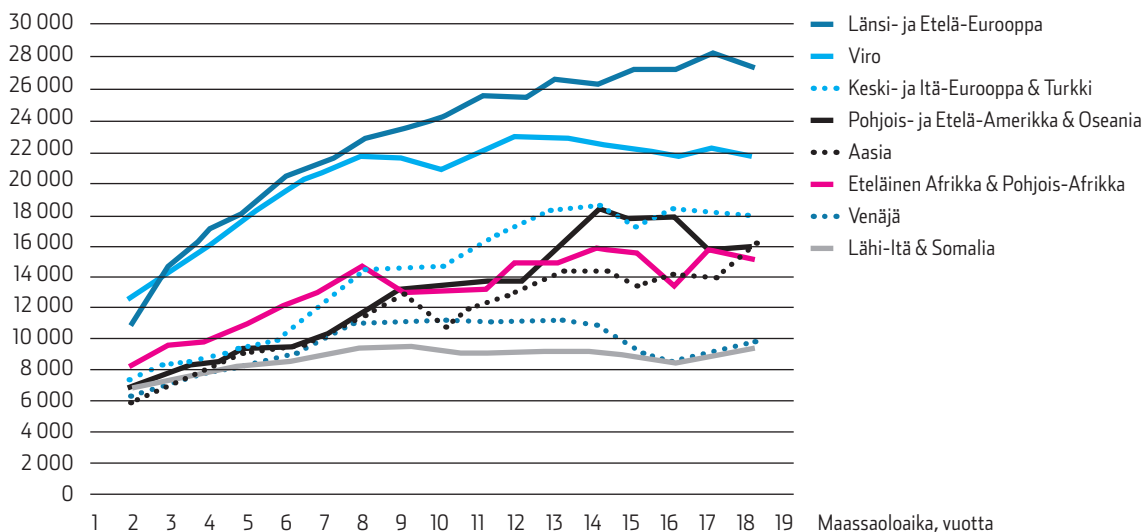
Ryhmien välisiä työllisyseroja kuvaa hyvin se, että

Virosta ja Ruotsista tulevien muuttajien työllisyysaste on välillä ollut jopa hieman parempi kuin kantaväestön vajaassa seitsemässäkymmenessä prosentissa oleva työllisyysaste, kun taas esimerkiksi Somaliasta ja Irakista tulevien muuttajien työllisyysaste on vain hieman yli 20 prosenttia.

Työllisyysaste kertoo sen, kuinka suuri osa ryhmän työikäisestä väestöstä on töissä. Tämän lisäksi on tärkeää huomata, että kun tarkastellaan eri maahanmuuttajaryhmien koko väestöä, nostaa monissa ryhmissä lasten suuri määrä merkittävästi huollettavien kokonaismäärää.

Maahanmuuttajat ja matalapalkkatyö – työllisyys ei ole tae positiiviselle julkisen talouden vaikutukselle

Kuvio 4. Maahanmuuttajien mediaanitulojen kehitys maassaoloaikana maaryhmittäin

Lähde: Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista, PTT/Eläketurvakeskus 2016.

Kuten työllisyyslukujen tarkastelu osoittaa, eri maahanmuuttajaryhmien työllistymisasteilla on suuria eroja.

Jos tarkastellaan eri maahanmuuttajaryhmien tuloja, huomataan yhtä lailla, että eri maahanmuuttajaryhmien tuloissa on suuria eroja. Etenkin Lähi-idästä ja Afrikasta tulevat muuttajat, joille muutenkin työn löytäminen on haasteellista, sijoittuvat usein matalapalkkaisille aloille.

Jos mietitään maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksia, niin on tärkeää muistaa, että työllistyminen ei takaa aina sitä, että henkilön julkisen talouden

vaikutus olisi positiivinen.

Koska suomalainen hyvinvointijärjestelmä rakentuu merkittävältä osin progressiivisen verotuksen varaan, keskittyy veronmaksu hyvin vahvasti korkeammille tuloiluokille. Vastaavasti moni matalapalkka-alalla työssä käyvä käyttää julkisesti tuotettuja palveluita ja saa myös tulonsiirtoja, kuten lapsilisiä tai asumistukea. Näin ollen matalapalkka-aloilla työskentelevät käyttävät usein enemmän julkisia palveluita ja saavat tulonsiirtoja, kuin maksavat veroja.

Kuvio 5. Julkisen talouden nettovaikutukset vuonna 2011 syntymävaltion ja pääasiallisen toiminnan luokan mukaan. Keskimäärin euroa per 20-62-vuotias henkilö.

	Opisk.	Työl.	Työt.	Eläk.	Muu
Somalia	-21 208	-2 998	-17 740	-32 609	-15 945
Irak	-20 842	-4 174	-15 462	-21 786	-14 944
Ruotsi	-20 032	3 954	-14 905	-31 933	-14 228
Ent. Jugoslavia	-17 874	765	-13 630	-22 560	-11 698
Turkki	-15 974	1 048	-11 953	-18 005	-9 225
Thaimaa	-16 332	-2 326	-10 913	-30 125	-8 712
Ent. Neuvostoliitto	-17 615	2 191	-12 089	-23 700	-8 443
Viro	-18 041	2 309	-12 630	-28 223	-6 612
Kiina	-13 710	3 374	-10 473	-26 723	-5 089
Saksa	-15 095	8 516	-11 817	-20 904	-4 708
Kaikki ulkomaat	-17 594	2 742	-13 465	-26 692	-8 734
Suomi	-17 017,5	377	-12 568	-24 254	-11 242

Lähde: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous:
osa 1 – toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot.
Suomen Perusta 2015.

Kun eri maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutuksia tarkastellaan henkilön pääasiallisen toiminnan mukaan, voidaan huomata, että esimerkiksi Somaliasta, Irakista ja Thaimaasta tulleiden työlliseksi luokiteltavien ihmistenkin julkisen talouden vaikutus on negatiivinen.

Keskustelu matalapalkkatöiden lisäämisestä ja etenkin siitä, että humanitaariset maahanmuuttajat pitäisi työllistää työmarkkinoita joustavoittamalla matala-

palkkatöihin, ei ole kestävä ratkaisu julkisen talouden menojen vähentämiseen, jos merkittävä osa työntekijän toimeentulosta tulee edelleen julkisista varoista.

Humanitaariset maahanmuuttajat työllistyvät siis erittäin heikosti, ja työllistyneetkin tienaa usein niin vähän, että he heikentävät julkisen talouden tasapainoa verrattuna kantaväestön henkilöön, käyttämällä enemmän palveluita ja saamalla enemmän tulonsiirtoja, kuin maksavat veroja.

Työllistyvätkö maahanmuuttajat ajan myötä?

Kuvio 6. Ikävakioidut työllisyysasteet vuonna 2011 syntymävaltion ja maahanmuuttovuoden mukaan

	-1993	1994-2002	2003-2011	Yhteensä
Irak	43 %	27 %	14 %	23 %
Somalia	37 %	26 %	9 %	23 %
Viro	72 %	65 %	70 %	69 %
Ruotsi	74 %	56 %	50 %	70 %
Suomi	-	-	-	68 %

Lähde: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: osa 1 – toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot. Suomen Perusta 2015.

Etenkin Afrikasta ja Lähi-idästä tulevien maahanmuuttajien huonoa työllistymistä selitetään usein sopeutumisen ongelmiksi, jotka voitetaan ajan kanssa, kun tulijat integroituvat yhteiskuntaan ja työllisyys nousee kenties kantaväestön tasolle.

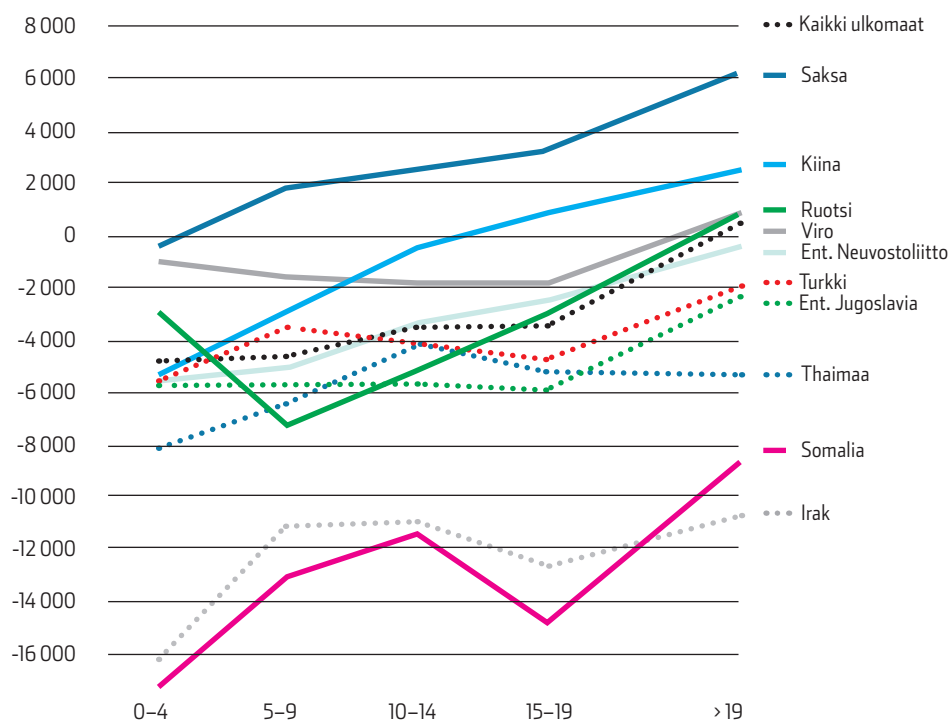
Maahanmuuttajien työllisyys yleensä nousee ajan myötä, mutta etenkin humanitaaristen maahanmuuttajien osalta työllisyysaste ei edes ajan kanssa nouse lähellekään

kantaväestön tasoa.

Esimerkiksi vuonna 2011 irakilaiden ja somalien työllisyysaste oli 23 % kun se koko väestön osalta oli tuolloin 68 %. Maassa tuolloin jo parikymmentä vuotta asuneiden irakilaiden työllisyysaste oli vain 43 % ja somalien 37 %.²

Työllisyys ei siis näiden ryhmien osalta nouse lähelle kantaväestön työllisyyttä pitkien aikojenkaan maassaolon jälkeen.

Kuvio 7. Julkisen talouden nettovaikutukset. Keskimäärin euroa per 20–62-vuotias henkilö maassaolovuosien luokan ja syntymävaltion mukaan vuonna 2011. Maassaolo vuosina sen jälkeen, kun on täyttänyt 15 vuotta.

Lähde: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: osa 1 – toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot. Suomen Perusta 2015.

Kun tarkastellaan eri maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden nettovaikutuksen kehitystä maassaolon myötä, huomataan vaikutuksen usein muuttuvan positiivisemmaksi, mitä pitempään maahanmuuttaja on asunut Suomessa. Monilla ryhmillä, joiden julkisen talouden vaikutus on jo alkujaan hyvin negatiivinen, ei vaikutus kuitenkaan nouse lähellekään kantaväestön tasoa edes parinkymmenen maassaolovuoden jälkeen.

Maahanmuuttajien integroimisesta käydään paljon julkista keskustelua. Suomen Perustan tutkimuksen lisäksi maahanmuuttajien työllistymistä ja sosiaaliturvien käyttöä on käsitelty viime aikoina myös muissa tutkimuksissa.

Humanitaaristen maahanmuuttajien työmarkkinoille integroitumisen ongelmat on todettu myös Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen ja Eläketurvakeskuksen vuonna 2016 julkaisemassa tutkimuksessa *Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista*. Tutkimuksen mukaan neljän vuoden maassaolon jälkeen Lähi-idästä ja Somaliasta tulevista muuttajista ainoastaan alle 20 % on joko palkansaajia tai yrittäjiä.³

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen vuonna 2017 ilmestyneessä tutkimuksessa *Labor Market Integration of Refugees in Finland* tarkastellaan työllisyyden lisäksi humanitaaristen maahanmuuttajien maksamia veroja ja saamia tulonsiirtoja. Tutkimuksen mukaan Afganistanissa, Irakissa ja Somaliassa syntyneiden maahanmuuttajien työllisyys ja tulot olivat huomattavasti pienemmät kuin muissa maissa syntyneiden maahanmuuttajien tai kantaväestön. Erot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä pienenevät tutkimuksen mukaan Suomessa asutun ajan kuluessa, mutta ne pysyvät merkittävinä myös pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi kymmenen vuotta Suomeen muuttamisen jälkeen Afganistanissa, Irakissa ja Somaliassa syntyneiden miesten työtulot olivat vain 22–38 prosenttia samanikäisten kantaväestöön kuuluvien miesten työtuloista.⁴

Voidaan todeta, että humanitaaristen muuttajien integrointi suomalaiseen yhteiskuntaan ei ole julkisen talouden näkökulmasta onnistunut edes pitkiä aikoja Suomessa asuneiden osalta.

Johtopäätökset

Maahanmuuttoa koskevan yhteiskunnallisen päätöksenteon tulee perustua tutkituun tietoon, kuten kaikissa muissakin politiikan osa-alueissa. Maahanmuuttajien työllisyydestä, sosiaaliturvien käytöstä ja julkisen talouden vaikutuksista on olemassa tutkimustietoa.

On olennaista huomioida se, että maahanmuuton taloudelliset vaikutukset eivät rajoitu maahanmuuttajasta muutamana ensimmäisenä maassa vietettynä vuotena aiheutuviin vastaanoton ja integroinnin kustannuksiin. Maahanmuuttaja aiheuttaa joka vuosi niin kauan kuin hän asuu Suomessa tietyn julkisen talouden vaikutuksen, joka voi olla positiivinen, negatiivinen tai neutraali.

Olemassa olevan tutkimustiedon valossa voimme nähdä, että maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutuksissa on suuria eroja. Etenkin ne maahanmuuttajat, jotka tulevat maista, joista muutetaan valtaosaltaan humanitaarisin syin, käyttävät huomattavasti enemmän julkisia palveluita ja saavat tulonsiirtoja kuin maksavat veroja.

Tilanne ei merkittävästi parane edes pitkien aikojen maassaolon jälkeen, ja humanitaarisen maahanmuuton voidaankin todeta olevan Suomen julkisen talouden kannalta sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä kuluera. Se ei myöskään ratkaise vanhenevan Suomen huoltosuhteeseen liittyviä haasteita vaan lisää entisestään julkisia menoja.

Myös työperäinen maahanmuutto, joka suuntautuu matalapalkka-aloille, on useissa tapauksissa julkisen talouden kannalta negatiivinen ilmiö. Tämä johtuu siitä, että pieniä tuloja saavat maksavat erittäin vähän veroja ja he käyttävät kuitenkin julkisia palveluita sekä useissa

tapauksissa saavat myös tulonsiirtoja.

Julkisen talouden vaikutusten kannalta suunnitelmiin työperäisen maahanmuuton tarveharkinnan purkamisesta on siis edellä mainitusta syystä hyvä suhtautua varauksella.

Humanitaarinen maahanmuutto ei ole Suomen julkisen talouden kannalta positiivinen ilmiö. On siis aiheellista pohtia, miten kasvavaan humanitaariseen muuttoliikkeeseen tulee suhtautua.

Taloudelliset hyödyt humanitaarisesta maahanmuutosta jäävät pitkälti muuttajille itselleen, joiden elintaso usein nousee merkittävästi muuton myötä, sekä niille harvoille kotimaisille toimijoille, jotka toimivat maahanmuuttoon ja kotouttamisen liittyvissä tehtävissä. Myös tietyillä matalapalkka-aloilla humanitaarinen muuttoliike lisää työvoiman tarjontaa ja alentaa samalla työvoiman hintaa, josta hyötyvät etenkin työnantajat.

Jos humanitaarinen maahanmuutto nähdään tehokkaaksi ja tasapuoliseksi tavaksi auttaa humanitaarisen avun tarpeessa olevia ihmisiä, niin julkisen talouden tilinpidossa on hyvä varautua ilmiön kustannuksiin, jotka kasvavat kumulatiivisesti maahanmuuton kasvun myötä.

Mikäli humanitaarisen maahanmuuton ei nähdä olevan Suomen kannalta tehokkain ja tasapuolisin tapa osallistua maailman humanitaaristen ongelmien helpottamiseen, tulee nykyjärjestelmälle pyrkiä kehittämään parempia vaihtoehtoja. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi pakolaisleireillä tapahtuva auttaminen ja kansainvälinen yhteistyö pakolaisleirien kehittämiseksi inhimillisemmiksi paikoiksi asua, koulutustautua ja tehdä työtä.

Lähdeviitteet

1. Salminen Samuli: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: Osa 1 – Toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot. www.suomenperusta.fi/maahanmuutot-tutkimus-osa-1
2. Salminen Samuli 7.10.2015: ”Somaliasta ja Irakista kotoisin olevat työllistyneet heikosti – myös pitkällä aikavälillä”
www.suomenperusta.fi/ajatus/turvapaikanhakijoiden-tyollistymisesta
3. Henna Busk, Signe Jauhiainen, Antti Kekäläinen, Satu Nivalainen ja Tuuli Tähtinen: Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista, PTT/Eläketurvakeskus 2016.
4. Sarvimäki Matti: Labor Market Integration of Refugees in Finland, VATT 2017.

KIRJALLISUUTTA

- Henna Busk, Signe Jauhiainen, Antti Kekäläinen, Satu Nivalainen ja Tuuli Tähtinen: Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista, PTT/Eläketurvakeskus 2016.
- Joronen Tuula & Mohamed Abdirizak Hassan: Kauppakansa pakosalla – somaliyrittäjät meillä ja muualla, Helsingin kaupungin tietokeskus 2015
- Salminen Samuli: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: Osa 1 – Toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot, Suomen Perusta 2015.
- Sarvimäki Matti: Labor Market Integration of Refugees in Finland, VATT 2017.
- Viren Matti: Maahanmuutto – talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu?, Suomen Perusta 2017.

SUOMEN PERUSTA

Suomen Perusta -ajatuspaja
www.suomenperusta.fi
Yrjönkatu 10 B 25, 00120 HELSINKI